

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาลักษณะทั่วไปของสำนวนจีนแบ่งออกเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้ (1) ความหมายของสำนวน (2) ลักษณะทั่วไปของสำนวน (3) ที่มาของสำนวน ซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ความหมายของคำว่า “成語 (chéngyǔ) สุภาษิต” และ“สำนวน”

คำว่า เฉิงอวี่ chéngyǔ หรือ “สำนวน” ในภาษาจีนนั้นมิใช่ให้ความหมายเป็นภาษาไทย (พริยา สุรขจร : 2544) ไว้ว่า

เฉิงอวี่ (chéngyǔ) รูปศัพท์แปลว่า “คำสำเร็จรูป” คือ มีความหมายสมบูรณ์ในลักษณะสำนวน ภาษาอังกฤษจึงแปลว่า idiom ส่วนมากมีลักษณะเป็นความเปรียบ ความเปรียบบางอย่างเป็นการทำความ (Allusion) ถึงเรื่องในอดีตซึ่งส่วนมากมีบันทึกอยู่ในหนังสือ ต้องมีความรู้เรื่องที่ทำความถึงจึงจะเข้าใจ เช่น “เผาเถาวัล้ต้มเถาวัล้” มาจากบทกวีของโจสิดที่ถูกโจผีบังคับให้แต่งกลอนภายในเจ็ดก้าว... สำนวน “เผาเถาวัล้ต้มเถาวัล้” จึงหมายถึงพี่น้องทำร้ายกันเอง เฉิงอวี่ (chéngyǔ) แบ่งตามที่มาได้สองพวก พวกหนึ่งมาจากภาษาพูดของชาวบ้าน พวกนี้เข้าใจง่าย จัดเป็น สุ่อวี่¹ (súyǔ) ประเภทหนึ่ง และมีลักษณะคล้ายกับ ก้วนย่งอวี่ (guànyòngyǔ) มาก เช่น “แพะหายล้อมคอก” อีกพวกหนึ่งมาจากหนังสือ ได้แก่ สำนวน ทำความดังที่กล่าวแล้วข้างต้น พวกนี้ไม่ถือเป็นส่วนหนึ่งของสุ่อวี่ (súyǔ) เป็นประเภทสำคัญของเฉิงอวี่ (chéngyǔ) เมื่อพูดถึงเฉิงอวี่ (chéngyǔ) คนมักนึกถึงสำนวนประเภทนี้และนึกถึงที่มาด้วย ส่วนเฉิงอวี่

¹ 俗語 súyǔ สุ่อวี่ หมายถึง สำนวนประเภทหนึ่งในภาษาจีน เกิดจากชาวบ้าน แพร่หลายในภาษาพูดของชาวบ้าน มีโครงสร้างกะทัดรัด คมคาย อาจเข้าใจง่ายหรือลึกซึ้ง ต้องตีความ แต่เข้าใจไม่ยาก มีลักษณะของชาวบ้านอย่างชัดเจน เช่น ขอเพียงลงแรง ถึงสาकหลักก็ฝนเป็นเข็มได้ (ฝนทิ้งให้เป็นเข็ม) หล้ามีราก คนมีใจ (ไม่ลืมพระคุณ) เป็นต้น (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมสามัญศึกษา ร่วมกับ บริษัท ซี.พี. เซเวนอีเลฟเวน จำกัด, 2539: 244)

(chéngyǔ) ที่มาจากภาษาพูดบางคนถือว่าเป็นก๊วนย่งอวี่² (guànyòngyǔ) ถ้าถือตามหลักเกณฑ์นี้
เจิงอวี่ (chéngyǔ) ก็อาจแปลว่า สำนวนเพื่อความหรือสำนวนอุปมา (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมสามัญ
ศึกษา, 2539 : 247)

ความหมายของคำว่า chéngyǔ สุภาษิต มีผู้ให้คำจำกัดความไว้ต่าง ๆ ดังนี้

Xiàndài Hànyǔ Cídiǎn พจนานุกรมภาษาจีนกลางปัจจุบัน ได้ให้ความหมายคำว่า
chéng-yǔ ไว้ว่า

chéngyǔ(สุภาษิต) คือ ประโยคสั้น ๆ หรือกลุ่มคำที่กำหนดรูปแบบที่แน่นอน สั้นกะทัดรัดได้
ใจความ ลึกซึ้งและครอบคลุม โดยที่มีการใช้สืบทอดต่อ ๆ กันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน สุภาษิต
ในภาษาจีนนั้นส่วนใหญ่ประกอบด้วยคำ 4 คำ สำนวนจีนบางสำนวนเมื่อดูจากตัวอักษร ก็สามารถ
เข้าใจความหมายของสำนวนได้ไม่ยาก บางสำนวนจำเป็นต้องรู้ที่มาหรือเรื่องราวจาก หนังสือโบราณ จึง
จะสามารถเข้าใจความหมายได้ (Zhōngguó Shè huì Kēxuéyuàn Yǔyán Yánjiūsuǒ, 1999: 160)

Fēnlèi Hànyǔ Chéngyǔ Dàcídiǎn พจนานุกรมการแบ่งประเภทสำนวนจีนฉบับใหญ่
ได้ให้ความหมายที่น่าสนใจของคำว่า chéngyǔ ไว้ว่า

chéngyǔ(สุภาษิต) หมายถึง มรดกอันล้ำค่าในคลังคำของภาษาจีน ภาษาที่ใช้จะสั้นกะทัดรัด
โครงสร้างกระชับ ความหมายลึกซึ้ง เต็มไปด้วยพลังในการแสดงออกอย่างยิ่ง สำนวนเมื่อนำมาใช้ได้ดี
จะทำให้ภาษามีสีสัน ท่วงทำนองสำนวนโดดเด่น สำนวนเป็นเครื่องมือที่แสดงออกทางอารมณ์ และ
ถ่ายทอดความคิดของมนุษย์ในแต่ละยุคสมัย และมีการนำมาใช้อย่างแพร่หลายในภาษาพูดและภาษา
เขียน (Wáng Qín, Mǎ Guófán, Xǔ Zhèngyuán และ Sūn Yùzhēn, 1995: 1)

² 慣用語 guànyòngyǔ ก๊วนย่งอวี่ หมายถึง สำนวนที่ใช้บ่อย เป็นสำนวนชนิดหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่าง
จากสำนวนจีนประเภทอื่น ๆ ตามรูปศัพท์หมายถึง ถ้อยคำหรือสำนวนภาษาที่ใช้บ่อย ก๊วนย่งอวี่ จัดเป็นวลี
ชนิดหนึ่งที่มีความหมายเป็นนัย กินความกว้างหรือลึกซึ้ง และมีความสมบูรณ์ในตัวสำนวนเอง มิใช่แปล
ความหมายของคำตรงตัว แต่เป็นความหมายในเชิงอุปมาเปรียบเทียบ ซึ่งทำให้ก๊วนย่งอวี่แตกต่างจากวลีทั่วไป (Mǎ Guófán และ Gāo Gēdōng, 1988: 1)

Qīngsōng Xué Chéngyǔ (วิธีง่าย ๆ ในการเรียนสำนวน) ในหนังสือเล่มนี้ได้ให้ความหมายของคำว่า chéngyǔ ไว้ว่า

chéngyǔ (สุภาษิต) หมายถึง สิ่งซึ่งเป็นสมบัติแห่งวัฒนธรรมอันล้ำค่าของประเทศจีนยุคโบราณแม้ในภาษาจีนปัจจุบันก็ยังคงมีบทบาทอยู่ และได้กลายมาเป็นส่วนประกอบโครงสร้างอันสำคัญยิ่งที่ขาดเสียมิได้ในคลังคำของภาษาจีน สำนวนจะสั้นกระชับและชัดเจนและมีพลังในการแสดงออกทางด้านความหมายอย่างดียิ่ง (Yōng Hè, 1998: 1)

2.2 ลักษณะทั่วไปของสำนวน

ลักษณะโดยทั่วไปของสำนวนจีนประกอบด้วยจำนวนคำ โครงสร้างทางไวยากรณ์ หน้าที่ในประโยค และความหมาย

จำนวนคำในสำนวนจีน โดยทั่วไปอาจประกอบคำตั้งแต่ 3 คำจนถึง 16 คำก็ได้ในหนึ่งสำนวน จำนวนคำในสำนวนจีนสามารถแบ่งออกได้ ดังนี้

สำนวนจีนที่มี 3 คำ เช่น

執 牛 耳

zhí niú ěr

จับ วัว หู

จับหูวัว¹

หมายถึง เป็นผู้นำหรือหัวหน้าในด้านใดด้านหนึ่ง²

¹ ในสมัยโบราณ บรรดาเจ้าผู้ครองนครรัฐต่าง ๆ จะดื่มเลือดสาบานเป็นพันธมิตรต่อกัน โดยการกรีดหรือตัดหูวัวเพื่อเอาเลือด และวางหูวัวไว้บนจานไข่มุก โดยให้ผู้นำพันธมิตรเป็นผู้ถือจานนั้น ด้วยเหตุนี้จึงเรียกผู้นำพันธมิตรว่า “ผู้ถือหูวัว” ต่อมาใช้ในการความหมายว่า เป็นผู้นำในด้านใดด้านหนึ่ง (Wáng Lì, 1999: 1737)

² สำนวนจีนที่กล่าวถึงและยกมาเป็นตัวอย่าง เมื่อถอดเสียงอ่านเป็นสัทอักษรแล้ว จะให้คำแปลของสำนวนนั้น ๆ เป็นภาษาไทยไว้ในบรรทัดต่อมา โดยแปลคำต่อคำ ถ้าคำแปลที่แปลคำต่อคำนั้น เรียงลำดับคำต่างจากการเรียงลำดับคำในภาษาไทย ก็จะแปลรวมความอีกครั้งหนึ่งในบรรทัดถัดไป

下 馬 威
xià mǎ wēi
ลง ม้า อำนาจน่าเกรงขาม

หมายถึง แสดงอำนาจน่าเกรงขาม เดิมหมายถึงขุนนางได้แสดงอำนาจต่อได้บังคับบัญชาในขณะที่เข้าดำรงตำแหน่งใหม่ๆ ต่อมาภายหลังจึงใช้หมายถึง แสดงอำนาจในตอนต้น ๆ เปรียบเสมือนทันทีที่ลงจากหลังม้าก็วางอำนาจให้ประจักษ์

สำนวนจีนที่มี 4 คำ เช่น
殺 雞 取 卵
shā jī qǔ luǎn
ฆ่า ไก่ เอา ไข่

หมายถึง ทำลายสิ่งอะไรที่ใหญ่โต เพื่อให้ได้ของสำคัญเพียงเล็กน้อยมาเป็นประโยชน์ตน โดยไม่คิดว่าที่ทำลงไปนั้นเป็นการสมควรหรือไม่

飛 蛾 投 火
fēi é tóu huǒ
บิน แมลงเม่า เข้าหา ไฟ

แมลงเม่าบินเข้าหาไฟ

หมายถึง ตัวเองเข้าไปรณหาที่ ไม่มีทางรอดไปได้ เข้าไปหาทางตัน

สำนวนจีนที่มี 5 คำ เช่น
鹿 死 不 擇 蔭
lù sǐ bù zé yīn
กวาง ตาย ไม่ เลือก ที่ร่ม

หมายถึง อยู่ในสถานการณ์คับขัน ไม่มีเวลาคิดใคร่ครวญมากนัก

千 里 送 鵝 毛
qiān lǐ sòng é máo
พัน ลี้ มอบ ห่าน ขน

เดินทางพันลี้มอบขนห่านให้

หมายถึง ของขวัญแม้จะมีค่าน้อย แต่ก็เต็มไปด้วยไมตรีจิตมิตรภาพ น้ำใจและความรักอย่างลึกซึ้ง

สำนวนจีนที่มี 6 คำ เช่น

挂 羊 頭, 賣 狗 肉
guà yáng tóu, mài gǒu ròu
แขวน แพะ หัว ขาย หมา เนื้อ

แขวนหัวแพะ ขายเนื้อหมา

หมายถึง หลอกหลวงเอาง่าย ๆ เอาของไม่ดีมาตกแต่งเสียใหม่ ให้หลงเชื่อว่าเป็นดี แล้วให้ไป หรือ เอาของดีมาหลอกก่อนแล้วขายของเลวให้ และยังมีความหมายอีกอย่างว่า ปากพูดว่าตนเองเป็นคนดีมีศีลธรรม แต่แอบประพฤติชั่ว (Zhēng Róng และ Guàn Fēng, 1999:159)

九 牛 二 虎 之 力
jiǔ niú èr hǔ zhī lì
เก้า วัว สอง เสือ ของ พลัง

พลังของวัวเก้าตัวและเสือสองตัว

หมายถึง มีกำลังมากหรือมีพลังมหาศาล

สำนวนจีนที่มี 7 คำ เช่น

天 下 烏 鴉 一 般 黑
tiānxià wūyā yìbān hēi
โลก อีกา เหมือนกัน ดำ

อีกาในโลกสีดำนี้อีกาเหมือนกันหมด

หมายถึง สิ่งของประเภทเดียวกันก็ย่อมมีธาตุแท้ที่เหมือนกัน ปัจจุบันมักนำมาเปรียบว่าคนเลวคนไม่ดีในโลกย่อมเลวหรือไม่ดีเหมือนกันหมด

心 有 靈 犀 一 點 通
xīn yǒu líng xī yīdiǎn tōng
ใจ มี ว่องไว แรด หน่อย เชื่อม

ใจเหมือนมีแรด¹ ที่ว่องไวเชื่อมถึงกัน

หมายถึง ทั้งสองฝ่ายมีใจเดียวกัน มีความคิดตรงกัน มีความเห็นเหมือนกัน

¹ แต่โบราณชาวจีนเชื่อว่า แรดเป็นสัตว์ป่าที่คล่องแคล่วว่องไว ในนอแรดจะมีลายสีขาวเป็นเส้น ๆ เชื่อมทะลุถึงกันระหว่างปลายทั้งสองด้าน จึงทำให้แรดมีปฏิกิริยาตอบสนองรวดเร็วเป็นพิเศษ ด้วยเหตุนี้ จึงมีคำเรียกแรดว่า 靈犀 língxī หมายถึง แรดที่ว่องไว (Wáng Lì, 1999: 1439)

สำนวนจีนที่มี 8 คำ เช่น

鷸 蚌 相 爭, 漁 翁 得 利
yù bàng xiāng zhēng, yúwēng dé lì

นกปากส้อม หอย ซึ่งกัน ต่อสู้ ชาวประมง ได้ ประโยชน์

นกปากส้อมกับหอยต่างต่อสู้กัน ชาวประมงได้ประโยชน์¹

หมายถึง ทั้งสองฝ่ายต่างต่อสู้กันและต่างฝ่ายต่างไม่ยอมอ่อนข้อให้แก่กัน บุคคลที่สามจึงได้ผล ประโยชน์ไปแทน

一 犬 吠 形, 百 犬 吠 聲
yī quǎn fèi xíng, bǎi quǎn fèi shēng

หนึ่ง สุนัข เหา รูป ร้อย สุนัข เหา เสียง

สุนัขหนึ่งตัวเหารูปร่าง สุนัขร้อยตัวเหาตามเสียง

หมายถึง ยังไม่เข้าใจหรือรู้ถึงข้อเท็จจริงของเรื่องราวหรือเหตุการณ์ ก็เออออกไปกับคนอื่น

สำนวนจีนที่มี 10 คำ เช่น

路 遙 知 馬 力, 日 久 見 人 心
lù yáo zhī mǎ lì, rì jiǔ jiàn rén xīn

หนทาง ไกล รู้ ม้า แรง กาลเวลา นาน เห็น ใจ คน

หนทางไกลรู้แรงม้า กาลเวลานานเห็นใจคน

หมายถึง การที่เราจะตัดสินเรื่องอะไรลงไป หรือเห็นธาตุแท้ของอะไร ต้องให้เวลาเป็นสิ่งพิสูจน์

一 度 著 蛇 咬, 怕 見 斷 井 索
yí dù zhù shé yǎo, pà jiàn duàn jǐng suǒ

หนึ่ง ครั้ง ถูก งู กัด กลัว เห็น ขาด บ่อน้ำ เชือก

งูกัดหนึ่งครั้ง กลัวเห็นเชือกบ่อน้ำที่ขาด

หมายถึง เคยได้รับความทุกข์ เคราะห์ร้ายหรือความลำบากในเรื่องใด ภายหลังประสบกับเหตุการณ์ที่คล้ายกันหรือเหมือนกัน ก็จะรู้สึกหวาดกลัว

¹ มีตำนานเล่ากันว่า หอยอ้าเปลือกออกตากแดดอยู่ นกปากส้อมจึงได้เข้าไปจิกหอย ก็เลยถูกเปลือกหอยจับหนีบปากเอาไว้ ทั้งสองฝ่ายต่างก็ไม่ยอมอ่อนข้อให้แก่กัน ชาวประมงมาเห็นเข้า จึงถือโอกาสจับเอาไปทั้งนกทั้งหอย (Zhōngguó Shè huì Kēxuéyuàn Yǔyán Yánjiūsuǒ, 1999: 1545)

อย่างไรก็ตาม สุภาษิตจะประกอบด้วยคำ 4 คำเป็นส่วนใหญ่ จิน หยงหลิน (2526 : 32-33) ได้ให้เหตุผลของการที่สุภาษิตโดยส่วนใหญ่ประกอบด้วยคำ 4 คำไว้ว่า

1. ลักษณะทางด้านเสียง จำนวนเงินที่ประกอบด้วยคำ 4 คำนั้น นอกจากมีสัมผัสสระ¹ และสัมผัสพยัญชนะ²แล้ว ยังมีการกำหนดเสียงวรรณยุกต์³ ให้มีเสียงสูงต่ำสลับกัน จึงไพเราะดุจเสียงดนตรี

2. ลักษณะโครงสร้างทางไวยากรณ์ จำนวนเงินที่ประกอบด้วยคำ 4 คำ แสดงลักษณะโครงสร้างทางไวยากรณ์ได้หลายแบบ ส่วนจำนวนเงินที่มีจำนวนคำมากกว่า 4 คำ แม้จะแสดงลักษณะโครงสร้างทางไวยากรณ์แบบต่าง ๆ ได้เช่นเดียวกับจำนวนเงินแบบ 4 คำก็จริง แต่ก็ยืดยาวเกินไป จำนวนเงินต้องการความกะทัดรัด ใช้คำน้อยกินความมาก

3. จำนวนเงินที่มี 4 คำ ประกอบเป็นรูปแบบต่าง ๆ ได้มากมาย ส่วนจำนวนเงินที่มี 3 คำ และ 5 คำ มีรูปแบบน้อย เพราะจำนวน 3 และ 5 เป็นเลขคี่ ทำให้รูปแบบค่อนข้างตายตัว ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้มากเหมือนจำนวนที่มี 4 คำ ส่วนจำนวนที่มีตั้งแต่ 6 คำขึ้นไป แม้จะมีรูปแบบมาก แต่ก็ไม่เป็นที่นิยม เพราะไม่กะทัดรัด

¹ จำนวนเงินมีสัมผัสสระซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ สัมผัสในวรรคเดียวกัน และสัมผัสระหว่างวรรค สัมผัสในวรรคเดียวกัน ตัวอย่าง 螳臂當車 táng bì dāng chē แขนคักแต่นด้านล้อรถ (ไม่เจียมตัว) สัมผัสระหว่างวรรค ตัวอย่าง 掛羊頭，賣狗肉 guà yáng tóu, mài gǒu ròuแขวนหัวแพะขายเนื้อหมา (ข้อมแมวขาย) (จิน หยงหลิน, 2526: 33-42)

² จำนวนเงินมีสัมผัสพยัญชนะซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ สัมผัสในวรรค และสัมผัสระหว่างวรรค สัมผัสในวรรค ตัวอย่าง 車馬盈門 chē mǎ yíng mén รถม้าเต็มประตู (หัวกระไดไม่แห้ง) สัมผัสระหว่างวรรค ตัวอย่าง 鷸蚌相爭，漁翁得利 yù bàng xiāng zhēng, yúwēng dé lì นกปากส้อมกับหอยต่างต่อสู้กัน ชาวประมงได้ประโยชน์ (เป็นดาอยู่) (จิน หยงหลิน, 2526: 42 - 56)

³ จำนวนเงินมีการกำหนดเสียงวรรณยุกต์ คือ มีเสียงสูงต่ำสลับกัน ในภาษาจีนกลางปัจจุบันมีเสียงวรรณยุกต์ 4 เสียง คือ 陰平 yīnpíng (ˉ) 陽平 yángpíng (ˊ) 上聲 shàngshēng (ˇ) 去聲 qùshēng (ˋ) เครื่องหมายแทนเสียงวรรณยุกต์ ตัวอย่างจำนวนที่มีเสียงวรรณยุกต์ครบทั้ง 4 เสียง คือ 害群之馬 hài qún zhī mǎ ม้าที่เป็นภัยต่อกลุ่ม (ปลาช้องเดียวกัน ตัวหนึ่งเน่า ก็พาตัวอื่นพลอยเหม็นไปด้วย) (จิน หยงหลิน, 2526: 57-65)

2.3 ที่มาของสำนวนจีน

สุภาษิตจีน (漢語成語 Hànyǔ chéngyǔ) ที่ใช้กันจนถึงปัจจุบันเป็นสำนวนจีนที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตโดยอาศัยการจดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน หรือการสืบทอดผ่านทางปากต่อปาก(มุขปาฐะ) จนถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน Mǎ Guófán (馬國凡, 1998: 145-173) แบ่งประเภทที่มาของสำนวนออกเป็น 4 ประเภท¹ คือ

- 2.3.1. สำนวนที่มาจากตำนานและเทพนิยายโบราณ
- 2.3.2. สำนวนที่มาจากนิทานสุภาษิตสอนใจโบราณ
- 2.3.3. สำนวนที่มาจากเรื่องราวหรือบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์
- 2.3.4. สำนวนที่มาจากวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงของจีน

2.3.1 สำนวนที่มาจากตำนานและเทพนิยายโบราณ

ตำนานและเทพนิยายปรัมปราที่มีมาแต่โบราณกาลเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่ และความคิดของผู้คนในสมัยก่อนที่อุดมไปด้วยจินตนาการ การสืบทอดตำนานเทพนิยายเหล่านี้ผ่านการเล่าขานจนเกิดวิวัฒนาการ กลายมาเป็นถ้อยคำสำนวนที่ติดปากผู้คนในสังคม โดยอาศัยเรื่องราวของตำนานเทพนิยายเหล่านี้เป็นสาระสำคัญของความหมายของสำนวนจีน ตัวอย่างเช่น

¹ Lǐ Xīnjiàn, Luó Xīnfāng and Fán Fèngzhēn (李新建, 羅新芳和樊鳳珍, 1997: 16-26) แบ่งประเภทที่มาของสำนวนจีนออกเป็น 6 ประเภท คือ ประเภทที่มาจากตำนานโบราณ ประเภทที่มาจากนิทานโบราณ ประเภทที่มาจากเหตุการณ์หรือบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ ประเภทที่มาจากหนังสือคัมภีร์โบราณ ประเภทที่มาจากสุภาษิตโบราณ และประเภทที่มาจากวรรณกรรมจีนโบราณที่ประกอบด้วยละครเพลง นวนิยายหรือบทปดิกะ

精衛填海
jīngwèi tián hǎi
นกจิงเว่ย ถม ทะเล

เทพนิยายในสมัยโบราณ เล่าขานกันว่า ธิดาสาวของจักรพรรดิเหยียนตี้¹ (炎帝 Yándì) จมน้ำตายที่ทะเลตงไห่ (東海 Dōnghǎi) และกลายร่างเป็นนกจิงเว่ย (精衛 jīngwèi) นกตัวนี้จะคาบเอาไม้และหินที่ภูเขาซีซาน (西山 Xīshān) มาเพื่อถมทะเลตงไห่ทุกวัน

ตำนาน 精衛填海 jīngwèi tián hǎi นี้ หมายถึง จิตใจเต็มไปด้วยความอาฆาตแค้น ประสงค์ที่จะล้างแค้นให้ได้ เป็นการเปรียบเทียบถึง ความมีจิตใจแน่วแน่มั่นคง ไม่ระย่อต่ออุปสรรคนานัปการ

畫龍點睛
huà lóng diǎn jīng
วาด มังกร แด้ม ตา

มีเรื่องเล่ากันว่าในยุคเหลียง (梁代 Liángdài ค.ศ. 502-557) จางเซิงโหยว (張僧繇 Zhāng Sēngyóu) วาดมังกรไว้สี่ตัวบนผนังวัดจินหลิงอันเล่อ (金陵² 安樂 Jīn líng ān lè) แต่ไม่ยอมวาดดวงตาให้กับมังกร ด้วยเหตุผลที่กล่าวกันว่า หากเขียนดวงตาให้แล้ว มังกรจะบินหนีไปได้ ผู้คนทั้งหลายต่างไม่เชื่อเรื่องดังกล่าว ขอร้องให้จางเซิงโหยวแต่งแต้มดวงตาให้มังกรบนผนัง ทันทีที่เขาเติมแต่งลูกตาให้กับมังกรได้เพียงสองตัวเท่านั้น พลังเกิดสายฟ้าแลบแปลบปลาบ เสียงฟ้าร้องครั่นครืนสั่นสะเทือนไปทั่ว จนผนังวัดพังทลายลงมา มังกรที่ถูกแต่งแต้มดวงตาแล้วทั้งสองตัว จิ๋เมฆเหาะทะยานบินขึ้นสู่ท้องฟ้าเบื้องหน้าทันที

ตำนาน 畫龍點睛 huà lóng diǎn jīng นี้ นำมาอุปมาถึงการเขียนแต่งบทความใด ๆ แล้วมีการสอดใส่ถ้อยคำหรือประโยคที่มีความหมายสำคัญเพิ่มเติมไปสักหนึ่งหรือสองประโยคทำให้เนื้อหาของบทความนั้น ๆ มีน้ำหนักน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

¹เหยียนตี้ เป็นกษัตริย์จีนยุคดึกดำบรรพ์กว่า 4000 ปีก่อน ได้รับการยกย่องว่าเป็นเทพแห่งการเกษตร (神農氏 Shénóng Shì) เพราะเป็นผู้สอนให้คนรู้จักประดิษฐ์อุปกรณ์ที่มีลักษณะคล้ายคันไถไว้ใช้ในการเพาะปลูก และรู้จักใช้พืชสมุนไพรมาเป็นยารักษาโรค นอกจากนี้ ยังจัดสร้างเพิงขึ้นไว้เป็นสถานที่สำหรับซื้อขายสินค้า (臺灣 商務印書館編審委員會 Taiwan Shāngwù Yìnshūguǎn Biānshěn Wěiyuánhui, 1997: 1320)

²金陵 jīnlíng ปัจจุบันคือนานกิง (南京 nánjīng)

2.3.2 ส่วนที่มาจากนิทานสุภาษิตสอนใจโบราณ

นิทานสุภาษิตสอนใจโบราณกับเทพนิยายโบราณมีความคล้ายคลึงกันมาก เพราะต่างเป็นเรื่องราวที่เล่าขานสืบทอดกันมา อาจมีมูลความจริงที่พิสูจน์ได้ หรืออาจเป็นเรื่องเหลือเชื่อที่หาข้อพิสูจน์ไม่ได้ แต่เรื่องราวเหล่านี้ล้วนมีข้อคิด คติสอนใจที่ผู้คนในสังคมจดจำ และเล่าขานสืบทอดกันมาจนนำมาใจความที่สำคัญของเรื่องนั้น ๆ มาพูดกันในรูปแบบของกลุ่มคำเฉพาะที่เราเรียกว่า ส่วนวน

นิทานสุภาษิตสอนใจต่างกับเทพนิยายปรัมปราคือ นิทานสุภาษิตสอนใจเป็นการนำเรื่องราวหรือนิทานมาใช้เป็นตัวเปรียบเทียบสำหรับการอธิบายให้ผู้คนเข้าใจถึงธรรมชาติและคุณลักษณะของพฤติกรรมที่มนุษย์พึงปฏิบัติ แต่เทพนิยายปรัมปรานั้นมีลักษณะดูราวกับเป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้น แต่แท้จริงกลับเป็นเรื่องเพื่อเชื่อ เลื่อนลอย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เทพนิยายเป็นการปั้นแต่งเรื่องที่ไร้สาระเพื่อฝันให้กลายเป็นเรื่องจริง (馬國凡 Mǎ Guófán, 1998: 153)

ส่วนที่มาจากนิทานสุภาษิตสอนใจเป็นจำนวนมาก ตัวอย่างเช่น

守株待兔

shǒu zhū dài tù

เฝ้า ต้นไม้ คอย กระต่าย

บทประพันธ์เรื่องความโง่เขลา 5 ประการ (五蠢 wǔ chǔn) ของหันเฟย์จื่อ (韓非子 Hán Fēizi ประมาณ 280-233 ก่อนคริสต์ศักราช) กล่าวถึงนิทานเรื่องหนึ่งในรัฐซ่ง (宋國 Sòngguó) สมัยจั้นกว๋อ (戰國時代 Zhànguó shídài 403 - 222 ก่อนคริสต์ศักราช) นิทานเรื่องนี้กล่าวถึงชาวนาผู้หนึ่งเห็นซากกระต่ายตัวหนึ่งอยู่ใต้ต้นไม้ ชาวนาผู้นั้นจึงวางเครื่องมือทำไร่ไถนาของตนไว้ แล้วนั่งรอคอยกระต่ายตัวใหม่ที่จะวิ่งมาชนต้นไม้ตายอีก เพื่อตัวเองจะได้ไม่ต้องเหนื่อยเหน็ดเหนื่อยในการหาอาหารเอง ที่สุดไม่เพียงไม่พบกระต่ายตัวใหม่ ผู้คนทั้งหลายในรัฐซ่งต่างหัวเราะเยาะเย้ยชาวนาผู้นี้อีกด้วย

นิทานเรื่องนี้ชี้ให้เห็นถึงการยึดถือเหตุบังเอิญหรือลาภลอยที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องจริงจนละทิ้งความเพียรพยายาม ส่วนวน 守株待兔 shǒu zhū dài tù จึงนำมาเปรียบเทียบถึงการยึดมั่นถือมั่นสิ่งที่เคยผ่านมาว่าเป็นเรื่องจริงจนแน่นอนโดยไม่ยอมพลิกแพลงปรับแต่งให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน หรืออาจใช้เปรียบกับการนั่งรอคอยให้โชคกลางเกิดขึ้นเองโดยไม่ดิ้นรนต่อสู้เพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการ

2.3.3 ส่วนที่มาจากเรื่องราวหรือบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์

จีนเป็นชาติที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีเรื่องราวเหตุการณ์สำคัญ ๆ เกิดขึ้นมากมายและมีการเล่าขานกันจนอยู่ในความทรงจำของผู้คน และนำมาเล่ากันเป็นถ้อยคำสำนวนที่ติดปากสืบมาถึงชั่วลูกชั่วหลาน ถ้อยคำสำนวนที่ปรากฏอยู่ในสำนวนจีนนั้นมักเชื่อมโยงหรือมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริงในประวัติศาสตร์ของจีน เราสามารถพบตัวอย่างสำนวนจีนที่มีที่มาจากเรื่องราวหรือบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ได้มากมาย เช่น

臥薪嘗膽

wò xīn cháng dǎn

นอน กองฟืน ชิม ดี

มีเรื่องราวที่บันทึกในหน้าประวัติศาสตร์บทหนึ่งสมัยชุนชิว (春秋時代 Chūnqiū shí dài 722 - 481 ก่อนคริสต์ศักราช) ว่ารัฐเยว่ (越國 Yuèguó) ถูกรัฐหวู (吳國 Wúguó) บุกเข้าโจมตีจนกองทัพของรัฐเยว่พ่ายแพ้ พระเจ้าโกวเจี้ยน (句踐 Gōujiàn 495 - 465 ก่อนคริสต์ศักราช) แห่งรัฐเยว่ตั้งปณิธานไว้อย่างแน่วแน่ว่าจะต้องแก้แค้นเพื่อลบล้างความอับศรั้งนี้ให้ได้ จึงมูมานะบากบั่นเพื่อทำการนี้ให้สำเร็จให้ได้ พระเจ้าโกวเจี้ยนทรมานตัวเองด้วยการนั่งนอนบนกองฟืนที่หยาบกระด้าง และทุกครั้งก่อนจะรับประทานอาหารหรือนอนหลับพักผ่อนจะต้องใช้ลิ้นเลียรสชาติที่เพื่อนขมของดีหมีเสียก่อน ทั้งนี้เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือนตนเองถึงความขมขื่นและความแค้นของแผ่นดิน ในที่สุดพระเจ้าโกวเจี้ยนกระทำการสำเร็จจนได้ สามารถตีเอากองทัพของรัฐหวูแตกพ่ายไปได้ และสามารถกลับคืนสู่มาตุภูมิรัฐเยว่ (รายละเอียดหนังสือบันทึกประวัติศาสตร์ชื่อ 史記 Shǐjì ของ 司馬遷 Sīmǎ Qiān 145 - 87 ก่อนคริสต์ศักราช)

สาระสำคัญของเรื่องราวทางประวัติศาสตร์นี้ ถูกลำนำพุดกันเป็นถ้อยคำเพียง 4 คำว่า 臥薪嘗膽 Wò xīn cháng dǎn โดยมีความหมายใช้เปรียบเทียบถึงความมูมานะบากบั่นเพื่อบรรลุปณิธานของตนเองให้ได้

2.3.4 สำนวนที่มาจากวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงของจีน

สำนวนจีนที่มาจากวรรณกรรมชั้นนำของจีนนั้นต่างจากสำนวนจีนประเภทต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้น เพราะสำนวนจีนเหล่านี้ ล้วนเป็นถ้อยคำสำนวนที่เกิดขึ้นจากการนำเอาใจความจากนิทาน ตำนาน หรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มาพูดกันให้เหลือเพียงคำ 4 คำเท่านั้น สำนวนจีนทั้งสามประเภทดังกล่าวข้างต้นจึงจัดเป็นประเภท **มูลเหตุโดยอ้อม** และสำนวนประเภทนี้จะต้องอาศัยปมหลังเรื่องราวของมูลเหตุนั้น ๆ ในการที่จะเข้าใจความหมายของสำนวนได้อย่างลึกซึ้ง แต่สำนวนจีนประเภทที่มาจากบทวรรณกรรมนั้นจะเป็นการหยิบยืมบางบทบางตอนในบทวรรณกรรมที่ผู้คนคุ้นเคย หรือเป็นสำนวนที่ติดปากจนสามารถท่องจำได้ขึ้นใจ มาพูดกันจนกลายเป็นถ้อยคำสำนวนที่ติดปาก บางครั้งอาจเป็นการหยิบเอาประโยคทั้งประโยคในบทหรือยกกรองมาใช้หรืออาจมีการตัดตอนแต่งเติมบ้าง สำนวนจีนประเภทนี้จึงจัดเป็นประเภท **มูลเหตุโดยตรง** ตัวอย่างเช่น

鴉雀無聲

yā què wú shēng

กา นกกระจอก ไม่มี เสียง

จากบทประพันธ์เรื่อง **ความฝันในหอแดง** (紅樓夢 Hóng Lóu Mèng) ซึ่งเป็นตัวแทนนวนิยายโบราณ (古典小說 gǔdiǎn xiǎoshuō) ที่มีชื่อเสียงในสมัยราชวงศ์ชิง (清代 Qīngdài ค.ศ.1616-1912) ประพันธ์โดยเฉาเสว่ฉิน (曹雪芹 Cǎo Xuěqín ค.ศ. 1715-1763) มีความตอนหนึ่งกล่าวว่า：只見鴉雀無聲，獨有王夫人在裏間房內坐着垂淚。Zhǐ jiàn yā què wú shēng, dú yǒu Wáng fū rén zài lǐ jiān fáng nèi zuò zhe chuí lèi. เห็นแต่นกกา นกกระจอกไร้เสียง มีเพียงคุณนายหวังนั่งน้ำตาไหลอยู่ในห้อง วลี 鴉雀無聲 yā què wú shēng เมื่อมาใช้เป็นสำนวนหมายถึง เงียบสนิท

จะเห็นได้ว่าลักษณะทั่วไปของสำนวนจีนที่กล่าวถึงความหมาย ลักษณะทั่วไปของสำนวนที่ประกอบด้วยคำตั้งแต่ 3 คำจนถึง 16 คำ ที่ปรากฏมากที่สุดคือ 4-6 คำ หรือแม้แต่ที่มาของสำนวน ได้แก่ สำนวนที่มาจากตำนานและเทพนิยายโบราณ สำนวนที่มาจากนิทานสุภาษิตสอนใจโบราณ สำนวนที่มาจากเรื่องราวหรือบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ สำนวนที่มาจากวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงของจีน ซึ่งเป็นแนวทางการศึกษา